

RECENZIJ I PRIKAZ REVIEW AND PRESENTATION

Ivan Macut, *Katoličko-luteranski dijalog. Izabrana pitanja*, Služba Božja, Split 2020.

Na Uskrs 2020. godine u izdanju Franjevačke provincije Presvetoga Otkupitelja i Službe Božje kao XX. knjiga istoimene biblioteke pojavilo se djelo *Katoličko-luteranski dijalog - Izabrana pitanja*, autora doc. dr. Ivana Macuta, profesora ekumenske i fundamentalne teologije na Katoličkome bogoslovnom fakultetu Sveučilišta u Splitu. Fra Ivan Macut, član Franjevačke Provincije Presvetog Otkupitelja iz Splita, rođen je 1981. u Vukovaru. Na Papinskom sveučilištu *Late-ran* u Rimu 2011. godine postigao je stupanj licencijata iz fundamentalne teologije, a na Papinskom sveučilištu *Antonianum* u Rimu 2013. godine obranio je doktorsku disertaciju iz ekumenske teologije. Na Filozofskome fakultetu Sveučilišta u Splitu 2015. godine postigao je doktorat iz filozofije. Autor je više desetaka znanstvenih teoloških i filozofskih članaka te desetak znanstvenih i stručnih knjiga. Bavi se temama vezanim za Scijentološku crkvu, hrvatsku filozofiju 19. i 20. stoljeća te pitanjima vezanim uz suvremena ekumenska nastojanja, kojima pripada i navedeno djelo, napisano u kontekstu 500 obljetnice reformacije. Njime Macut želi u ekumenskom duhu promisliti o samim početcima reformacije, o Lutherovoj ulozi u nastanku i širenju tog pokreta, o ulozi Lutherovih 95 teza te se uključiti u nova ekumenska istraživanja povijesnih događaja tog vremena, cijeneći smjernice koje su dane u dokumentu mješovite luteransko-katoličke komisije pod nazivom *Od sukoba do zajedništva*.

Izabrana pitanja Macut piše preciznim rečenicama, slijedeći poznate povijesne činjenice, promišljene teze i zaključke ekumenskih dokumenata. Knjiga broji 168 stranica, a uz uobičajena kazala sastoji se od uvodnog i dva tematska dijela. Prvi dio donosi šest studija, počevši od samog konteksta nastanka reformacije i sukoba oko oprosta, preko poziva na ponovno promišljanje prošlosti i uloge Martina Luthera, sve do važnijih koraka u ekumenskom dijalogu i pitanja opravdanja po vjeri. Drugi dio donosi pet govora pape Franje u prigodi jubilarne petstote obljetnice reformacije, a koji su izrečeni od 31. listopada 2016. do 31. listopada 2017. Predgovor djelu napisao je doc. dr. Daniel Patafta, koji, razmatrajući pitanje opravdanosti obilježavanja petstote obljetnice događaja koji je zapravo razbio vjersko jedinstvo Zapada, ističe da reformacijska baština u Hrvata nije nebitna epizoda u hrvatskoj povijesti, nego je njihova bitna veza sa zapadnom uljadbom, te ukazuje na stoljetne veze

Hrvata sa zapadnoeuropskim i srednjoeuropskim prostorom, ali i s njihovim duhovnim tradicijama. „Tako kratka i marginalna pojava reformacije u 16. stoljeću među Hrvatima postaje svakako jedan od mostova koji povezuje Hrvate s kulturnim i civilizacijskim krugovima kojima je pripadala do 1918. godine“ (str. 9), ističe Patafta. Iz istog je razloga djelo doc. dr. Ivana Macuta, u duhu ekumenskih nastojanja Drugoga vatikanskog sabora, poticaj Crkvi u Hrvata da nastavi tražiti zajedničke ekumenske dodirne točke, počevši od središnjeg otajstva Isusa Krista, Spasitelja i Otkupitelja čovječanstva, koji je životni put svakog kršćanina. U tom duhu donosimo glavne naglaske ove studije.

Tijekom proteklih pet stoljeća odnosi Katoličke Crkve i crkva reformatorske baštine prošli su turbulentan put od međusobnih optužbi za krivovjerje do ekumenskog dijaloga kojemu je vrata odškrinuo Drugi vatikanski sabor. Premda su u novije vrijeme na putu približavanja dviju tradicija mnoga prijeporna teološka i praktična pitanja usuglašena, odnosi dviju zajednica i danas su opterećeni brojnim otvorenim pitanjima. U uvodnom dijelu Macut započinje svoje razmišljanje službenim početkom dijaloga između dviju Crkava za vrijeme pontifikata pape Pavla VI. godine 1967. i ističe glavne teme kojima su se međusobni susreti trebali baviti: „1. Riječ Božja (autoritet i interpretacija Svetog pisma; Pismo i tradicija; Božja objava; ispovijesti vjere); 2. Kristova prisutnost u Crkvi (krštenje; euharistija; svećeništvo vjernika; čistoća evanđelja; punina Crkve); 3. Posebna kristološka pitanja (soteriološki značaj Kristova čovječstva; solus Christus i naša suradnja itd.); 4. Posebni pneumatološki problemi (prisutnost Duha Svetoga u Crkvi; Duh i institucije itd.); 5. Opravdanje i posvećenje (zakon i evanđelje; značaj grijeha; sakramenti kao znakovi milosti itd.); 6. Obnova i reforma (značenje reforme; mogu li katolici nešto naučiti od Luthera? itd.); te, konačno, 7. misionarski i pastoralni problemi (što možemo zajedno učiniti u misijama prema svijetu?; teologija ženidbe; mješovite ženidbe; religiozna sloboda)“ (str. 11-12). Od tada do danas primjetne su 4 faze katoličko-luteranskog dijaloga, s time da se najnovije razdoblje podudara s pontifikatom pape Franje.

Središnji dio promišljanja o katoličko-luteranskom dijalogu autor započinje teološkom raspravom o problematici oprosta, koja je bila kontekst i povod Luterovu objelodanjivanju 95 teza na vratima crkve u Wittenbergu te 1517. godine. Naime, prema ondašnjem crkvenom shvaćanju oprosti su bili otpuštanje vremenitih kazni za grijeha. U početku su se odnosili na vremenski ograničene crkvene kazne, a kasnije su se odnosili i na vremenski ograničene kazne

u čistilištu da bi se s vremenom njihov utjecaj prenio i na pokojne članove obitelji za koje je bilo moguće zadobiti oprost. Premda Crkva nije prisiljavala vjernike da kupe oproste, kulturna klima i raspoloženje među ljudima tog vremena izazivali su prenaplašen osjećaj straha od muka čistilišta i pakla. Upravo ta potreba ljudi za spasenjem išla je u korist propovijedanja i prodavanja oprosta na obostranu korist: „Crkva je imala koristi jer je tim putem privređivala ogromna novčana sredstva, ali i vjernicima je ublaživala strah od muka čistilišta i pakla, dok su, s druge strane, vjernici kupnjom oprosta za sebe i za svoje pokojne imali sigurnost u odnosu na vječni život“ (str. 22), ističe Macut. Konačno, za samog Luthera nije bilo toliko problematično naplaćivanje oprosta, nego lažna sigurnost spasenja koju je propovijedanje oprosta pružalo vjernicima, budući da je navodilo vjernike da posustanu u vjeri ili pak da mogu slobodno grijehiti, jer ionako mogu oprost kupiti i tako se pomiriti s Bogom. Nakon što je 95 Lutherovih teza dospjelo u javnost, zahvaljujući njegovim prijateljima i tiskarskom iznašašću, sukob je polarizirao gorljivost doktora teologije Martina Luthera, s jedne strane, i Crkve kao institucije, s druge, što je, na koncu, dovelo do tragične i nesretne podjele zapadnog kršćanstva. Glavna misao Lutherovih teza bila je istinska pokora, koja kao unutarinja kršćaninova borba traje svakodnevno, sve do konačnog ulaska u kraljevstvo Božje. Riječ je o trajnom obraćanju čovjeka, koji je svjestan svoga grijeha, prema Kristu, da u njemu nađe pravednost i svoj mir.

Pod naslovom *Poziv na ponovno promišljanje prošlosti i uloge Martina Luthera u nastanku reformacije uz petstotu obljetnicu od početka reformacije i dokument »Od sukoba do zajedništva«* Macut želi ukazati na važnost ponovnog promišljanja prošlosti, osoba i važnih događaja iz vremena reformacije u ekumenskom duhu te neodgodivost pročišćenja vlastite memorije ukoliko želimo postići buduće vidljivo jedinstvo.

Upravo zato u nastavku promišlja *Sličnosti i razlike u govoru o Lutheru između dokumenata »Martin Luther svjedok Isusa Krista« (1983.) i »Od sukoba do zajedništva« (2013.)* i zaključuje da zajednička budućnost luterana i katolika uvelike ovisi o prihvaćanju pet ekumenskih imperativa, a to su: „1. katolici i luterani uvijek trebaju polaziti od perspektive jedinstva, a ne od podjela, kako bi osnažili ono što im je zajedničko, iako je ponekad mnogo lakše iskusiti razlike; 2. luterani i katolici moraju sebi dopustiti trajnu transformaciju u susretu s drugim i od uzajamnog svjedočenja vjere; 3. katolici i luterani ponovno se trebaju zauzeti u traženju vidljivog jedinstva, te elaborirati i zajedno razviti ono što dovodi do tog konkretnog koraka

i stalno težiti tome cilju; 4. luterani i katolici trebaju zajedno otkriti snagu evanđelja Isusa Krista za naše vrijeme te 5. katolici i luterani trebaju zajedno svjedočiti milosrđe Božje u navješćaju evanđelja i u služenju svijetu“ (str. 63).

Sljedeća studija, pod naslovom *Važni koraci na ekumenskom putu u Katoličkoj Crkvi s kratkim osvrtom na katoličko-luteranski dijalog*, donosi najvažnije korake ekumenskog napretka, posebice u Katoličkoj Crkvi, koja je postupno sazrijevala sve do čelne pozicije ekumenskog pokreta u cjelini. Ti koraci su: molitvena osmina za jedinstvo kršćana, usmjerenost Drugoga vatikanskog sabora na ekumenizam, što je vidljivo u djelovanju Tajništva za sjedinjenje kršćana, prisutnosti nekatoličkih promatrača na zasjedanjima te osobito u dekretu o ekumenizmu *Unitatis redintegratio* i njegovim pojmovima „Subsistit in“ i „Hierarchia veritatum“, sve do postkoncilskog uključivanja u pokret »Vjera i ustrojstvo« i suvremenih dokumenata *Zajednička izjava o opravdanju* i *Od sukoba do zajedništva*.

Peta studija, »Od sukoba do zajedništva«. Četiri teološke teme dokumenta luteransko-katoličke komisije o jedinstvu i zajedničke komemoracije reformacije u 2017. godini, promišlja o opravdanju, euharistiji, ministeriju te Pismu i tradiciji. Njome Macut želi pridonijeti međusobnom upoznavanju i vrednovanju različitog pristupa ovim temama te tako istaknuti pozitivan duh koji može osnažiti međusobne napore u postizanju vidljivog jedinstva, poštujući načela izbjegavanja polemičnosti, priznavanja vlastite odgovornosti i trajnog optimizma glede postizanja jedinstva.

Naposlijetku, posljednja studija, *Opravdanje po vjeri - Sola fides numquam sola*, zaključuje da Bog sam po svojoj milosti opravdava čovjeka, a njegova dobra djela, premda ne pridonose opravdanju, nesavršena su zahvalnost zbog nezaslužnog Božjeg dara i milosrđa izvršenog u Kristovu djelu spasenja. Stoga: „Kao kršćani polazimo našu nadu u Isusa Krista, Sina Božjega, jer je on jedini posrednik između Boga i ljudi u kojemu nam Bog na savršen način besplatno daruje spasenje“ (str. 132-133), zaključuje Macut.

Drugi dio knjige predstavljaju *Prigodni govori Pape Franje u jubilarnoj petstotoj obljetnici reformacije*, i to redom izrečeni: na ekumenskom susretu u Malmöu, 31. listopada 2016., luteranskim hodočasniciima u Rimu, 13. listopada 2016., sudionicima plenarne sjednice Papinskog vijeća za promociju jedinstva kršćana, 10. studenoga 2016., ekumenskoj delegaciji njemačke Evangeličke crkve, 6. veljače 2017., i napokon sudionicima skupa Papinskog odbora za povijesne znanosti: *Luther 500 godina kasnije: Promišljanje luteranske reformacije u njezinom povijesnom i crkvenom kontekstu*,

31. ožujka 2017. U ovim govorima papa Franjo ističe da je jedinstvo kršćana temeljni zahtjev vjere. „Zahtjev je to koji izvire iz dubine našega bića kao vjernika u Isusa Krista. Zazivamo jedinstvo, jer zazivamo Krista“ (str. 143), kaže Papa. Na srcu mu je oduševljenje što su dvije Crkve zajedno prošle dobar dio puta i na njemu spoznale bol zbog podjele koja još uvijek postoji, ali i radost zbog ponovno pronađenog bratstva. Papa uporno naglašava važnost zajedničkih nastojanja i sokoli naslovnike da ih protivštine ne obeshrabre. Svima upućuje obvezu međusobno se približavati, u poniznosti i otvorenosti, te svakoga dana učiniti znak mira i pomirenja, kako bismo bili odvažni i vjerni svjedoci kršćanske nade i milosrđa.

Knjiga *Katoličko-luternaski dijalog - Izabrana pitanja* jedna je vrsta inventure ekumenskih nastojanja Katoličke Crkve i Reformatorske Crkve. Kao katolički teolog Macut nastoji pronaći središnji put pun optimizma, ne omalovažavajući obostrane krive postupke, nego više ističući i najmanje korake naprijed prema međusobnom sjedinjenju Crkava i ostvarenju Kristove zapovijedi „ut unum sint“. Autor donosi najvažnije činjenice, koje i prosječnom čitatelju pružaju temeljne pojmove o reformaciji i pravcima ekumenskog dijaloga s ciljem ostvarenja jedinstva Crkve. Djelo je sustavno, kako u naslovima, tako i u referiranju sadržaja, ne zamara čitatelja suvišnim podacima, nego nastoji jasnim i čitljivim stilom predstaviti ključne smjernice, koje mogu poslužiti i za daljnja ekumenska istraživanja. Zahvaljujući njezinoj sustavnosti te prikazu glavnih dokumenata i ključnih tema, ova knjiga predstavlja jedan od boljih uvoda u poglavlje ekumenske baštine s luteranima, osobito među dostupnim radovima na hrvatskom jeziku. Djelo želi katoličkom čitatelju pomoći nadvladati percepciju negativne konotacije i otpora prema Reformaciji, te otrgnuti mlakosti i omalovažavanju bitnu ekumensku nit vjere. Zbog svega rečenog, može se zaključiti da je riječ o izvrsnoj knjizi, koju preporučujemo kako studentima teologije pri upoznavanju temeljnih postavki reformacije i ekumenskih nastojanja Katoličke Crkve, tako i široj hrvatskoj čitalačkoj publici, za osobnu izgradnju ili za interdisciplinarni povijesni, sociološki, teološki i kulturološki pristup. Zbog povezujućeg okvira koji je obilježen odličnom ravnotežom između jednostavnog i znanstvenog pristupa, knjiga *Katoličko-luternaski dijalog - Izabrana pitanja* zanimljiva je i široj javnosti, što je dodatni doprinos njezinoj vrijednosti.

Emanuel Petrov